

Vápenická pec z 15.–16. století ve Velké Bíteši

Petr Holub

V rámci ZAV realizovaného při příležitosti rekonstrukce křižovatky ulic Vlkovská, Tišnovská, Na Valech a Kostelní ve Velké Bíteši byl ve výkopu vodovodu objeven relikv vápenické pece (ZAV spol. Archaia Brno o.p.s. č. 114/2007; Holub 2008).

Lokalita se nachází v severní části historického jádra města Velká Bíteš, na hranici někdejšího hradebního systému v těsné blízkosti kostela sv. Jana Křtitele. Jde o mírně od severu k jihu klesající terén směrem k centru města, které představuje Masarykovo náměstí. Podloží tvoří horniny českého krystalinika směrem k povrchu značně navětralé. Niveleta terénu se v oblasti staveniště pohybuje kolem 488 m.n.m.

Nejstarší archeologické nálezy kladou vznik Velké Bíteše do 1. poloviny 13. století. Střediskové funkci bítešské osady již v 1. polovině 13. století se zdá nasvědčovat i pozdně románský velkoryse dimenzovaný kostel sv. Jana Křtitele (Doležel 1997, 157). Opevnění kostela bývá obecně datováno do závěru 15., či k přelomu 15. a 16. století.

Přímo pod vozovkou a chodníkem dnešní ulice Vlkovské byl v řezu P2 zachycen relikv pozdně středověké vápenické pece. Dokumentována byla její severní stěna, která byla tvořena propáleným podložím. Zásyp pece tvořilo jak vypálené vápno, tak nekvalitně vypálené vápencové kameny, místy proložené vrstvou vypálené mazanice. Zatímco vápno (s.j. 101) při stěnách lze interpretovat jako pozůstatek původního produktu, střídající se vápencové a mazanicové vrstvy (s.j. 102, 103, 104) představují zásyp komory po zániku pece. Z těchto zásypů byl získán nepočtený keramický materiál, který datuje zánik pece k přelomu 15. a 16. století. Jedná se o zlomek hnědě glazované trojnožky ze světle okrové keramiky s významným podílem ostřiva a o spodní část nádoby ze světle šedé tvrdě pálené hrnčiny. Jižní stěna pece nebyla zachycena.

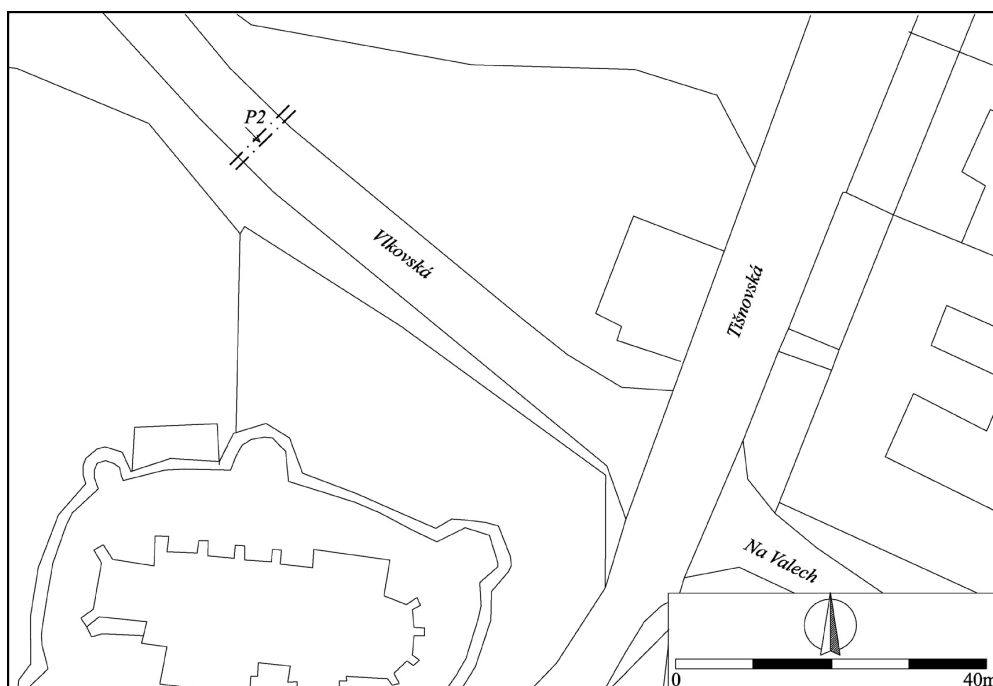
V jižní části řezu P2 byla zachycena mírně stoupající, částečně propálená hrana výkopu. I když byla situace dokumentována až po zapískování položených IS a přímá souvislost s pecí není prokazatelná, můžeme říci, že se pravděpodobně jedná o jižní vymezení předpecní (obslužné) jámy vápenické pece. Výplň předpecí tvoří s.j. 106 (okrová tvrdá plastická hlína).

Z výše uvedené nálezové situace lze uvažovat, že délka pece i s předpecním obslužným prostorem činila cca 13,5–14 m. Šířku se archeologickým výzkumem nepodařilo zjistit. Vzhledem k nálezové situaci nelze ani vyčíslit délku vlastní pece a lokalizovat její jižní stěnu (čelo).

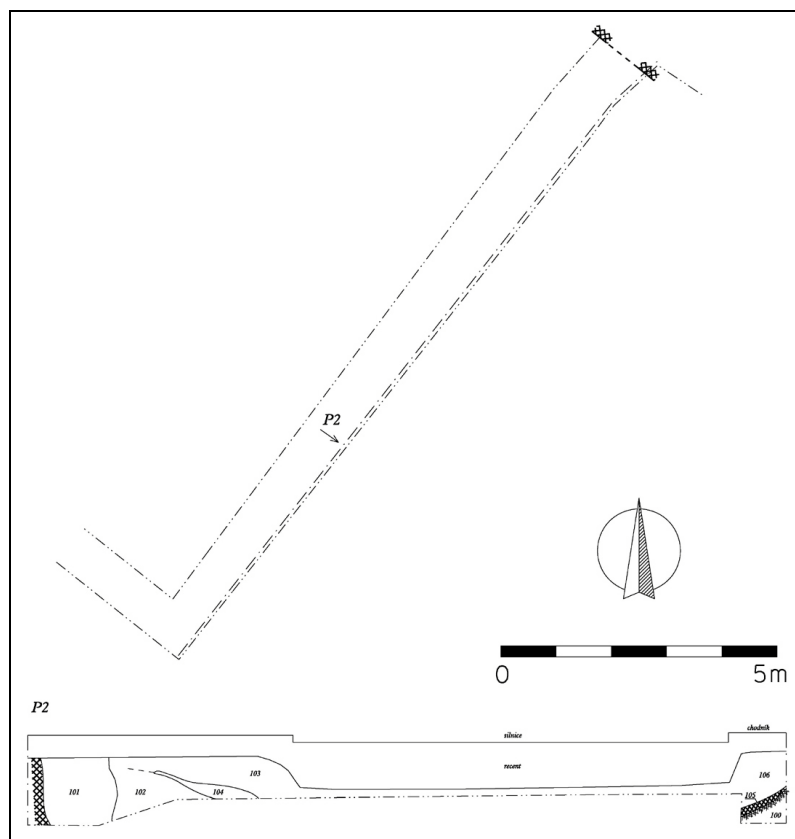
Vzhledem k datování a pozici pece je nutné předpokládat, že zařízení sloužilo pro výrobu vápna při jedné z rekonstrukcí kostela sv. Jana Křtitele či pro stavbu jeho opevnění. Takové výrazné stavební zásahy probíhaly právě v závěru 15. a na počátku 16. století.

Literatura:

- DOLEŽEL, J. 1997: Několik poznámek k dějinám Velké Bíteše ve 13. a 14. století, In: Z pravěku do středověku, Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 156–164
- HOLUB, P. 2008: Velká Bíteš, rekonstrukce vodovodu a kanalizace křižovatka ulic Kostelní, Vlkovská, Na Valech, Tišnovská, NZ č.j. 12/08 uložena v archivu Archaia Brno o.p.s.



Obr. 1 Zachycení dokumentované situace na výřezu katastrální mapy



Obr. 2 Nálezová situace – zaměření půdorysu a řezu



Obr. 3 Severní stěna pece nalezené ve výkopu vodovodního řadu ve vztahu ke kostelu sv. Jana Křtitele a jeho opevnění